

SCHIPPEREN TUSSEN SCHOOL EN KERK

Eind vorig jaar verdedigde Adri Claassen zijn proefschrift "Schipperen tussen school en kerk". In dit boek, dat is uitgegeven bij Dekker & v.d. Vegt te Nijmegen, doet hij verslag van een onderzoek bij onderwijsgeevenden van katholieke basisscholen naar de hedendaagse schoolkatechese, tegen de achtergrond van de recente geschiedenis van de katechese. In dit artikel geven wij een tamelijk uitvoerige samenvatting van dit (sociologisch) onderzoek, gevolgd dooreen weergave van een gesprek dat wij naar aanleiding van het onderzoek met Adri Claassen hadden.

doel van het onderzoek

Om een beeld te krijgen van de huidige situatie van de schoolkatechese werd aan ruim 200 onderwijsgeevenden van een dertigtal katholieke basisscholen in de provincie Zuid-Holland (bisdom Rotterdam) een vragenlijst voorgelegd. Deze scholen hebben te maken met een zeer uiteenlopende omgeving: variërend van een grote stad tot een klein dorp. Met het onderzoek werd beoogd, zicht te krijgen op de mate waarin bepaalde katechetische visies door de ondervraagde onderwijsgeevenden gedeeld worden, en hoe het aanhangen van een katechetische visie samenhangt met bv. leeftijd en kerkelijke betrokkenheid. Verder is onderzocht, in hoeverre binnen afzonderlijke teams verschillende visies naast elkaar voorkomen, en wat daarvan de gevolgen kunnen zijn voor het schoolklimaat en de arbeidsvoldoening. Tenslotte is geprobeerd te achterhalen of onderwijsgeevenden die andere katechetische visies hebben dan hun voornaamste rolzenders (bv. kerk, ouders, besturen) - en tengevolge daarvan vermoedelijk veelvuldig moeten schipperen - deze situatie als zo problematisch ervaren, dat van duidelijke rolconflicten gesproken zou kunnen worden.

geschiedenis als spiegel

Om de katechetische visies van de onderwijsgeevenden in een historisch perspectief te kunnen plaatsen, werd een apart hoofdstuk gewijd aan de recente geschiedenis van de schoolkatechese.

Tot in de vijftiger jaren valt de schoolkatechese te karakteriseren als een op de neo-scholastieke theologie gebaseerde *katechismuskatechese*. De belangrijkste lessen mochten slechts door priesters worden gegeven. Leerkrachten hadden daarbij slechts een assisterende taak, waarvoor een kerkelijk godsdienstexamen moest worden afgelegd. Schoolkatechese was dus in die tijd ,een stukje kerk in de school, een enclave waarin alleen de kerk het voor het zeggen had.

In het midden van de jaren vijftig wordt deze situatie door veel leerkrachten als steeds problematischer ervaren. De katecheselessen staken, vanwege de ontoereikende pedagogisch-didactische vaardigheden van veel priesters, doorgaans schril af bij de andere lessen. Vrijwel tegelijk met het verschijnen van de *Grondlijnen voor een vernieuwde schoolkatechese* (HKI, 1964) werd het katechismusboekje door de Nederlandse bisschoppen als niet meer verplicht buiten gebruik gesteld. Een methode als *Met brandend hart* deed zijn intrede, en karakteristiek voor de katechese die in deze periode werd voorgestaan is de *heilshistorische* benadering: de goddelijke openbaring ligt niet voor eens en voor altijd vast, maar voltrekt zich in de geschiedenis van de mensheid. Een spanning tussen openbaring en ervaring. Werd bij deze heilshistorische katechese nog een belangrijke plaats ingeruimd voor geloofs- en bijbelkennis: in de *ervaringskatechetische* projecten, welke *vanaf* de beginjaren zeventig door het HKI werden ontwikkeld, komen de ervaringen van de leerlingen steeds meer op de voorgrond te staan. In de publikatie *Katechese op de basisschool* (HKI, 1976) wordt schoolkatechese - opgevat als een bestaansverheldering vanuit christelijk perspectief - meer als een taak van de (katholieke) school dan als een taak van de kerk beschouwd. De taak van de school bestaat dan in het leveren van een bijdrage aan de "menswording" van de leerlingen. Vanwege de groeiende kritiek op deze ervaringskatechese (zij zou teveel bij individuele ervaringen van leerlingen blijven steken en te weinig oog hebben voor de maatschappelijk-politieke dimensies van het leven) en onder invloed van de Latijns-Amerikaanse bevrijdingstheologie werd deze

ervaringskatechese later aangevuld door de zgn. *bevrijdingskatechese* (zie o.a. *Dossier Bevrijdingskatechese*, HKI, 1979). Overigens blijft de groeiende stroming van *bijbelkatechese* waarvan thans sprake is buiten het kader van dit onderzoek (dat rond 1980 plaatsvond).

een drietal overleveringsstrategieën

In hoeverre werkt deze recente geschiedenis nu door in de katechetische visies van de ondervraagde leerkrachten? Daarvoor wordt in het onderzoek gebruik gemaakt van een indeling van de Amerikaanse socioloog Peter Berger. Deze stelt, dat er uit drie verschillende strategieën gekozen kan worden om godsdienstige tradities door te geven:

- de *deduktieve* strategie: de inhoud *van* het geloof staat

voor eeuwig vast en mag niet aangepast worden aan nieuwe ontwikkelingen. Voor de katechese betekent dit, dat haar taak erin bestaat om de goddelijke openbaring zo volledig mogelijk over te dragen;

- de *induktieve* strategie: de enige weg waarlangs de

openbaring zich kan voltrekken is de weg *van* de religieuze ervaring. Voor katechese betekent dit, dat haar taak erin bestaat om de gewone dagelijkse ervaringen van kinderen te verhelderen en in verband te brengen van overeenkomstige ervaringen uit de christelijke traditie, zodat kinderen de religieuze dimensie van hun bestaan op het spoor kunnen komen;

- de *reduktieve* strategie: in deze visie wordt de goddelijke oorsprong van de openbaring niet relevant meer geacht. Voor katechese betekent dit, dat haar taak erin bestaat voor kinderen duidelijk te maken, hoe bepaalde christelijke waarden uit het verleden te herleiden zijn tot algemeen menselijke waarden, die hun oorsprong niet in een bovennatuurlijke wereld hebben. Wanneer nu de geschiedenis van de katechese met behulp van deze typologie van Berger geïnterpreteerd wordt, kan de oude katechismuskatechese als vrijwel uitsluitend deduktief beschouwd worden. De heilshistorische katechese kan men zien als een mengvorm van een deduktieve en inductieve strategie, terwijl de ervaringskatechese gekarakteriseerd kan worden als een mengvorm van inductieve en reduktieve strategie. In de recente geschiedenis heeft de inductieve strategie dus een belangrijke rol gespeeld. Bij de ondervraagde onderwijsgeevenden werd eenzelfde brede aanhang voor deze benadering gesignaleerd: 84% is het geheel of grotendeels eens met deze benadering. De reduktieve visie wordt door 38% volledig of grotendeels afgewezen, de deduktieve zelfs door 59%. Bij de katechese uitgaan van de ervaringen van kinderen is dus voor vrijwel alle onderwijsgeevenden een vanzelfsprekende zaak geworden.

katechetische visies van leerkrachten

Ongeveer 20% van de ondervraagden kan beschouwd worden als aanhanger van de heilshistorische katechese; de resterende 80% is voorstander van ervaringskatechese. Deze laatste groep kan verdeeld worden in een groep van 37% die er veel waarde aan hecht om het eigen geloof aan kinderen over te dragen (wervingsgericht), en een groep van 43% bij wie een dergelijke intentie niet of althans in mindere mate werd vastgesteld (niet-wervingsgericht). Van de voorstanders van niet-wervingsgerichte katechese kan overigens niet worden gezegd, dat zij niet geëngageerd zouden zijn met het christelijk geloof; en evenmin dat zij het christendom zouden willen reduceren tot een puur menselijke aangelegenheid; terwijl het merendeel van hen tenslotte óók van mening is dat het niet aan de leerkrachten zelf overgelaten moet worden, welke levensbeschouwing men in de klas uitdraagt.

kerkelijke betrokkenheid en katechese

Van de ondervraagde onderwijsgeevenden is 18% als "kernlid" te beschouwen; 39% als "modaalid" en 33% als "randkerkelijk"; terwijl 10% als "buitenkerkelijk" aangemerkt kon worden. Uit het onderzoek bleek, dat leeftijd en kerkelijke betrokkenheid medebepalend zijn *voor* de katechetische visies. Voorstanders *van* een heilshistorische katechese behoren meestal tot de oudere leerkrachten en zijn sterk kerkelijk betrokken. Jongere leerkrachten hebben *over* het algemeen een andere - minder wervingsgerichte - *visie*, een minder sterke kerkelijk-

godsdienstige binding en een vrij sterke maatschappijkritische instelling.

Wat betreft de konfessionele grondslag *van* de school houdt 63% daaraan *vast*, terwijl 37% deze niet per se noodzakelijk acht. Opmerkelijk was wel, dat geen *van* de ondervraagden een voorkeur uitsprak *voor* een openbare school.

onderwijsvisies en katechese

Aan de ondervraagden werd een drietal onderwijsvisies voorgelegd:

A: er zijn ouders die zeggen: wat we in de eerste plaats van de basisschool verwachten, is dat zij ons kind een stevige basis geeft om verder te studeren en in de maatschappij een goede positie te verwerven;

B: er zijn ouders die zeggen: wat we in de eerste plaats van de basisschool verwachten is, dat zij ons kind bewust maakt van de gebreken in de huidige maatschappij en dat zij het kind ook leert, hoe het zich moet inzetten voor een betere maatschappij;

C: er zijn ouders die zeggen: wat we in de eerste plaats *van* de basisschool verwachten, is dat zij ons kind veel algemene vorming geeft en dat zij het kind leert zichzelf te ontplooiën en van al zijn talenten gebruik te maken.

Uit de antwoorden bleek, dat 92% visie C volledig of grotendeels onderschreef; 66% herkende zich in visie A en 77% in B. Precies de helft bleek het met visie A en B volledig, grotendeels of gedeeltelijk eens te zijn. Op basis *van* de antwoorden bij A en B, kon worden vastgesteld dat 29% *van* de ondervraagden visie A belangrijker *vond* dan B. Deze leerkrachten hechten er *vooral* aan de leerlingen een goede positie in de maatschappij te bezorgen (meritokratische doelstelling). 48% Echter vond visie B belangrijker dan A. Zij willen *via* hun onderwijs bij de leerlingen een *gevoel van* (maatschappelijke) solidariteit aanbrengen. Cijfers uit het onderzoek tonen verder aan, dat ouderen vaker zo'n meritokratische onderwijsvisie hebben dan jongeren; bij een kleine meerderheid *van* de jongeren overheerst de op solidariteit gerichte visie.

Opvallend daarbij was, dat dit percentage bij de jongste leeftijdsgroep (21-25 jaar) terugloopt. Er lijkt dus sprake te zijn *van* een kentering in de trend waarbij aan het bevorderen *van* de maatschappelijke solidariteit *via* het onderwijs een hogere prioriteit werd toegekend.

Deze onderwijsvisies werden verder ook vergeleken met katechetische visies. De op solidariteit gerichte onderwijsvisie bleek verwantschap te vertonen met de uitgangspunten van de ervaringskatechese, en bleek het sterkst te leven onder de aanhangers van de niet-wervingsgerichte ervaringskatechese; doch ook een aanzienlijk deel van de beide andere groepen lijkt dit te onderschrijven. Bij de aanhangers van de heilshistorische katechese vertonen zowel ouderen als jongeren gemiddeld een overwegend meritokratische onderwijsvisie.

schoolteams vergeleken

Onderzocht werd verder, hoe de verschillende katechetische visies en onderwijsvisies *over* de afzonderlijke teams *verdeeld* waren. Van de 31 schoolteams bleken er 8 te zijn, die voorstander waren *van* de heilshistorische katechese; bij 11 werd een voorkeur *voor* een wervingsgerichte ervaringskatechese en bij de overige 12 een nietwervingsgerichte ervaringskatechese gesignaleerd. Opvallend was, dat binnen de meeste teams relatief eensgezind geoordeeld werd *over* school- en katechese-klimaat. De 12 schoolteams (en dan met name kleinere teams) die in doorsnee een niet-wervingsgerichte *ervaringskatechese* voorstonden bleken gemiddeld een beter school- en katechese-klimaat te hebben dan de *overige* teams. Wat de indeling naar onderwijsvisies betreft bleken de teams waarin sterk de nadruk wordt gelegd op het bevorderen *van* maatschappelijke solidariteit gemiddeld het beste school- en katechese-klimaat te hebben. Hetgeen - zo bleek ook uit het onderzoek - niet betekent, dat leerkrachten die op deze scholen werken, ook betertevreden zouden zijn met hun werk.

Van de 31 teams waren er slechts 9 die melding maakten van veelvuldige contacten met de parochie. Deze 9 teams waren goed te spreken over de samenwerking, en van mening dat deze voortgezet moest worden. Van de overige 22 teams was slechts sprake van incidentele of geen samenwerkingsverbanden met de parochie. Opmerkelijk hierbij was, dat bij 16 van deze teams een meerderheid van de onderwijsgeevenden voorstander is *van* meer samenwerking

(hoewel ook een aantal reserves en wantrouwende signalen werden afgegeven).

Het feit dat in nog al wat schoolteams een meerderheid van de leerkrachten meer met de parochie zou willen samenwerken is slechts één kant van de medaille. Daartegenover stond dat bijna het derde deel van de ondervraagden heeft aangegeven, bij het geven van katechese geen rekening te willen houden met de katechetische visie van de plaatselijke pastor, terwijl bijna de helft daar slechts enigszins rekening mee wil houden. Het lijkt erop, dat de wens tot uitbreiding van de kontakten vaak vergezeld gaat van de voorwaarde, dat de parochievertegenwoordiging zich op zijn minst loyaal opstelt ten opzichte van de binnen het team overheersende katechetische visie. Wanneer er sprake is van sterke inhoudelijke meningsverschillen lijken de onderwijsgeevenden minder geneigd te zijn om met de wensen van de kerkelijke ambtsdragers rekening te houden. De distriktskatecheten krijgen daarentegen weer aanzienlijk meer waardering van de onderwijsgeevenden; met hun katechetische visie zegt slechts 14% geen rekening te willen houden.

Samenvattend kan uit het onderzoek de voorlopige konklusie getrokken worden, dat onderwijsgeevenden over het algemeen de school katechese als zodanig als een aan gelegenheid blijven beschouwen waarbij eigenlijk ook de kerk betrokken zou moeten zijn. Tegelijkertijd werd vastgesteld, dat de meeste onderwijsgeevenden alleen waardering lijken te hebben voor een kerkelijke inbreng in de schoolkatechese, wanneer deze inbreng niet indruist tegen de benadering die zij zelf gekozen hebben. "Schipperen tussen school en kerk": dat was de titel die aan het onderzoek werd meegegeven. Verwacht werd, dat het veelvuldig moeten schipperen door veel onderwijsgeevenden als een ernstig probleem beschouwd zou worden en aanleiding zou geven tot veel ontevredenheid. Het wellicht meest opmerkelijke resultaat was, dat daarvoor vrijwel geen aanwijzingen gevonden zijn. Het onderzoeksverslag wordt afgesloten met het eerder genoemde beeld van de enclave: de laatste tijd blijkt dat de kerkelijke overheid er in toenemende mate naar streeft haar juridische macht op het terrein van de schoolkatechese te effectueren en weer om te zetten in daadwerkelijke macht: "Hoewel het nog maar de vraag is in hoeverre zij ... hierin zal slagen, kan men de verwachting uitspreken, dat de daadwerkelijke invloed van de kerkelijke overheid op het terrein van de schoolkatechese in de huidige situatie in toenemende mate zal leiden tot een isolement van de enclave". Claassen konkludeert hieruit, dat men geen profeet hoeft te zijn om te voorspellen dat de onderwijsgeevenden in dat geval in aanzienlijke mate met rolkonflikten te maken zullen krijgen. "Wanneer de school katechese daarentegen aan de onderwijsgeevenden onttrokken wordt, en weer door priesters verzorgd moet worden, zal haar isolement zich naar alle waarschijnlijkheid versterken. De kans dat het isolement zoals vroeger via een uitstralingseffect naar de rest van het onderwijs, kan worden opgeheven, lijkt ... vrijwel nihil te zijn. En zoals enclaves over het algemeen - tenzij ze bijvoorbeeld via een luchtbrug ondersteund kunnen worden - voor hun overlevingskansen afhankelijk zijn van hun omgeving, zo lijken er ook voor een geïsoleerde schoolkatechese weinig toekomstkansen weggelegd te zijn".

naar aanleiding van het onderzoek ...

Wij praten met vieren wat door over een aantal zaken, welke strikt genomen niet in het onderzoek staan, maar belangwekkend genoeg zijn om erover na te denken.

rolkonflikten

Uit het onderzoek kwam naar voren dat er weinig manifeste rolkonflikten zijn bij leerkrachten. Dat verwonderde iedereen. Misschien is het zo, dat ouders niet zo bij de katechese betrokken zijn; de leerkrachten vermoeden in ieder geval dat ze er weinig interesse in hebben. Met de officiële kerk heeft de school ook weinig contact meer. De enige die uit het kerkelijk gebeuren de school binnenkomt, is de distriktskatecheet en deze past zich meestal aan aan de visie van het team. Alles draait wel op . school, gaat zijn gangetje. Op school kan iedereen zijn eigen weg gaan op katechetisch gebied. Wel is het zo dat voor bijna iedereen de ervaringen van de kinderen uitgangspunt van katechetisch handelen zijn.

Over rolkonflikten met besturen is binnen het onderzoek nauwelijks iets ter sprake gekomen. De

indruk bestaat dat besturen zich niet met de inhoudelijke kant van het onderwijs bemoeien, laat staan met de catechese. Rolconflicten met de distriktskatecheten komen ook niet veel voor. Het is wel zo dat de distriktskatecheet soms gezien wordt als "man van de kerk" en het bevragen van het team kan wel eens bedreigend overkomen; maar meestal past de distriktskatecheet zich redelijk aan bij de visie van het team, want anders komt hij er een volgende keer veel moeilijker in en is zijn werkgebied kleiner geworden. Dit wordt nog versterkt doordat er soms sprake is van een sterke financiële afhankelijkheid van het werken van de distriktskatecheet en de bijdrage die besturen en scholen aan dat werk leveren.

Misschien is er in het algemeen wel sprake van latente conflicten, zeker gezien de resultaten van het onderzoek. Er zijn vrij veel niet-kerkelijke leerkrachten en er is vanuit de teams weinig contact met de parochies. Catechese wordt door iedereen wel ervaren als "het vak van de kerk". Als zodanig is het te verwachten dat er wel toegedekte conflicten bestaan, maar er is redelijk mee te leven.

onderzoek geografisch bepaald?

Het onderzoek van Adri Claassen is gedaan in Rotterdam e.o. Het is een stedelijk gebied en sterk gesekulariseerd. Het is de vraag of een dergelijk onderzoek in het zuiden of noorden van het land hetzelfde beeld te zien zou geven. In het westen b.v. kunnen leerkrachten kiezen uit verschillende typen onderwijs: openbaar, protestant, katholiek. In het zuiden is dit anders. Er kan daar dikwijls alleen "gekozen" worden uit katholieke scholen. Misschien dat daarom in het zuiden meer problemen kunnen zijn, dan in het onderzoek naar voren is gekomen. In het westen was ongeveer de helft van de leerkrachten buitenkerkelijk. Misschien zijn er elders zelfs anti-kerkelijken te bespeuren. Nader onderzoek zou hiervoor nodig zijn.

schipperen: niet problematisch

Het gebied tussen school en kerk wordt niet als problematisch gezien. Op zich een opmerkelijk iets. De bemoeienissen van de kerk met de school zijn minimaal. Enerzijds is dat maar goed ook, want, gezien de opstelling van de leerkrachten die werken op de onderzochte scholen, zou dat grote problemen met zich meebrengen. Anderzijds is het zo, dat de kerk zich t.o.v. de school in een isolement heeft gewerkt. De catechese is nu een soort vrijstaat geworden, waarbij dikwijls geen kerkelijke binding met de kerk meer aanwezig is, hoewel uit het onderzoek blijkt, dat de kerk eigenlijk meer bij catechese betrokken zou moeten zijn.

terugblik

In de jaren na 1962 (de "afschaffing" van de catechismus) is er een turbulente tijd geweest. Het ging erom hoe de katholieke scholen zich zouden handhaven tegen de sekularisatiestroom in en hoe met name de katholieke identiteit zich zou ontwikkelen.

De leerkrachten kregen door de toenemende ontkerkelijking steeds meer het idee dat zij onmachtig waren om catechese te geven maar vooral voelden zij zich steeds meer onmachtig om de ouders en soms besturen duidelijk te maken wat nou het bijzondere van een katholieke school zou zijn. De onmacht en de daarmee gepaard gaande strijd die er op sommige scholen gewoed heeft, heeft diepe wonden geslagen. Het gevolg zou kunnen zijn dat de teams besloten hebben om er maar weinig aan te doen. Dan vermijdt men het openhalen van oud zeer en gevoelde onmacht.

Catechese staat in deze tijd op veel scholen ook niet bepaald op de Top-tien-prioriteitenlijst van de teamvergaderingen. De nieuwe wet op het basisonderwijs, veranderingsgebieden, bezuinigingen, inkrimpen van het personeelsbestand, fuseringen, formatieregelingen, e.d. staan veel hoger dan identiteit en catechese.

Daar komt bij dat de parochies het op grote schaal lieten afweten omdat zij niet de levende geloofsgemeenschap waren die zij vroeger pretendeerden. Ook zij deelden in de malaise. Er was geen vormingsaanbod, geen kader en dat werd soms de school nog kwalijk genomen ook. Er viel dus een groot gat. Militante ouders en eventuele bestuurders wisten het ook niet meer en hadden ondertussen het moede hoofd in de schoot gelegd.

sociologisch aspekt van de kerk

Toch zijn er de laatste jaren stromingen te herkennen die in een bepaalde richting wijzen, een richting ook die er hoopvol uit kan zien. De ervaringskatechese gaf de mogelijkheid aan ieder team lid om uit te gaan van de ervaringen van de kinderen, maar ook van zijn eigen persoonlijke ervaringen. Via de HKI-projecten was er dan dikwijls toch een gemeenschappelijk element in het team te vinden. De projecten werden besproken en gaven de gelegenheid om elkaars ervaringen uit te wisselen en te toetsen. De HKI-projecten waren duidelijk bedoeld om het gat, ontstaan door het wegvallen van de katechismus, op te vangen. Later zijn daar dan de distriktskatecheten voor gekomen, omdat toch wel duidelijk gebleken was dat katechese een ander vak is dan pastoraal bezig zijn in een parochie.

Er is wel veel kritiek op de ervaringskatechese, namelijk dat geloofservaringen gereduceerd worden tot louter menselijke waarden. Verder kunnen de ervaringen ook erg oppervlakkig blijven en dan blijft er van de religieuze dimensie weinig over. Het is dan ook moeilijk om de diepte van de ervaringen aan de orde te stellen en toe te komen aan het stellen van b.v. de religieuze zinragen. Via al deze soms verhitte, soms moedeloze discussie met af en toe tijdenlang sudderen, is er in een aantal scholen een tendens waar te nemen om te zoeken naar nieuwe wegen. Een tendens is er b.v. om het sociologische aspekt van de kerk als gemeenschapsvormend instituut over te nemen op het gebied van de school. Er zijn pedagogische stromingen die vanuit de school bezig zijn om gemeenschapsvormend te werken; met name binnen het Jenaplan zijn veel scholen bezig om een leef- en werkgemeenschap te maken. Hierbij worden geen uitdrukkelijke katholieke waarden en normen gehanteerd of verkondigd, maar er is wel sprake van een zich keren tegen al te individualistische en materialistische gedachtenstromingen van deze tijd. Misschien is het zo dat naarmate de kerk steeds minder mensen begeestert, andere instituten die daar oorspronkelijk nauw aan gelieerd waren deze gemeenschapsvormende "begeestering" overnemen. Met name hier zou een belangrijke taak van de school kunnen liggen. Dit is overigens in het onderzoek niet naar voren gekomen.

gemeenschap

Vanuit het onderzoek zijn wel tendensen gevonden die in bovenstaande richting wijzen. Er zijn grote verschillen per team naar voren gekomen betreffende de samenwerking binnen de teams op het gebied van katechese en op het gebied van school klimaat.

Konflikten binnen de teams over katechese hadden over het algemeen een slechte uitwerking op het schoolklimaat en omgekeerd. Teams met weinig konflikten waren teams die niet aan wervingsgerichte katechese deden, vanuit de ervaringskatechese werkten en een progressieve instelling hadden. Wel waren deze mensen meer ontevreden dan anderen over de hele situatie, maar het is sociologisch nu eenmaal zo, dat progressieve mensen meer ontevreden zijn, omdat zij méér dingen willen veranderen. Deze teams geven ook aan dat zij sterk solidariteitsgericht zijn. B.v. naar de zwakkeren van de samenleving, anderstaligen, uitkeringstrekkers, kinderen van gescheiden ouders, derde wereldproblematiek, arm en rijk.

bevrijdingskatechese

Het onderzoek is gehouden in 1981. Na die tijd is er ook een nieuwe katechetische stroming opgekomen, geïnspireerd door de bevrijdingstheologie van midden- en zuidAmerika. Deze bevrijdingskatechese is sterk solidariteitsgericht en gaat uit van een hechte gemeenschap. Verder komt er dan nadruk op de maatschappelijk-politieke dimensie in de katechese. Men gaat niet alleen uit van de eigen ervaring, maar ook van de ervaringen binnen de "grote wereld". Vanuit de bevrijdingskatechese is er ook een vraag naar meer bijbelkatechese die de standpunten kan onderbouwen. Bijbelkatechese is overigens een onderkomen gebied waar ook de laatste tijd veel meer aandacht aan wordt besteed. Soms schijnt dat te maken te hebben met het profileren van de katholieke identiteit.

katechese positief beoordeeld

Leerkrachten beoordelen, blijkens het onderzoek, katechese als iets positiefs, ondanks het feit dat er veel onkerkelijken zijn. Mogelijk heeft dat te maken met het feit dat de katholieke school als werkkring gekozen is en de wijze waarop nu de katechese gegeven wordt. Binnen de projecten is de inhoud zo, dat die overeenkomt met wat een leerkracht belangrijk vindt. Die inhoud sluit aan bij de veel aangehangen zelfontplooiingstheorie. Leerkrachten vinden het belangrijk dat men met katechese bezig is. Verder zijn veel leerkrachten wel binnen de katholieke kerk opgevoed en heeft de katechese iets vertrouwds. De katholieke opvatting in het algemeen is verder ook open voor allerlei zaken die veranderingen teweegbrengen. Dit in tegenstelling tot andere vormen van geloven. Distriktskatecheten merken ook op dat teamgesprekken over katechese anders zijn dan gewone teamgesprekken: ze hebben sterk met jezelf te maken. Wanneer leerkrachten zichzelf in die gesprekken kunnen herkennen, zijn ze meer geneigd hun eigen persoon in te brengen en kunnen dat ook naar kinderen overbrengen.

toekomstperspektief

Zoals het volgens onderzoek nu gaat, geeft de katechese weinig problemen. Er zijn ook niet veel veranderingen. De verplichting om per 1 augustus 1985 een schoolwerkplan te hebben waarin de identiteit en de katechese beschreven dienden te worden, heeft overigens weer een nieuwe discussieronde opgeleverd. In de toekomst, over 10 jaar, zullen er weinig priesters meer over zijn. Er groeit een nieuwe onkerkelijke generatie op. Dit zal de loskoppeling van de kerk en de school alleen maar verder bevorderen. Besturen zullen hun posities zoveel mogelijk handhaven. Verder zal er in verband met de werkgelegenheid weinig nieuwe instroom in de teams plaatsvinden. Veranderingen in de huidige teamsituaties zullen waarschijnlijk niet op grote schaal voorkomen. Dit zal wel het geval zijn als de huidige leerkrachten doorgestroomd zijn. Gezien de gemiddelde huidige leeftijd zal dat over ongeveer 20 jaar het geval zijn. Van de andere kant blijkt uit het onderzoek dat bij leerkrachten onder 25 jaar een licht restauratieve tendens te bespeuren valt naar oudere vormen van katechese en geloven. Het kan zijn dat besturen door het overvloedige aanbod juist die leerkrachten benoemen, maar zeker is dit niet. Het kan ook een tijdsgegeven zijn. Toekomstvoorspellingen in deze zin zijn alle erg onberekenbaar. Zeker is wel dat de sekularisatie door zal gaan. Wat de kerk ook doet om dit tegen te gaan: zij zal aan macht inboeten. Er is geen strategie opgewassen tegen deze sekularisatie. Teams binnen de scholen zullen moeten inspelen op deze ontwikkeling. Het zal b.v. kunnen betekenen dat de katholieke scholen hun eigen weg moeten gaan om hun identiteit gestalte te geven, los van de officiële kerk. T.a.v. de katechese betekent dat dat de mensen die de opkomst van de ervaringskatechese hebben meegemaakt dit moeten doorgeven aan de nieuwe generatie. Deze katechese zal moeten veranderen en aangepast moeten worden aan de ontwikkelingen van de tijd. Daarbij komt nog, dat het aantal katholieke kinderen, zeker het aantal praktizerende katholieke kinderen, drastisch zal verminderen. Deze nieuwe situatie: weinig priesters, bijna geen actieve kerkelijk betrokken kinderen, weinig actief betrokken kerkelijke leerkrachten zal een uitdaging zijn om nieuwe wegen te zoeken om toch een aantal belangrijke zaken vanuit de traditie van het katholiek onderwijs door te zetten en uit te houden. Een uitdaging: wie pakt hem op?